

Ключник Р.М.

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та міжнародних відносин

Університет імені Альфреда Нобеля

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА РОСІЇ ТА ЕСКАЛАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРОТЕСТУ У СВІТІ

Зовнішня політика Росії завжди привертала увагу політиків, журналістів та науковців. Країна, якій належить 1/9 частина суходолу, є, безперечно, одним з найвагоміших геополітичних гравців. Військовий, політичний, економічний, культурно-ідеологічний пресинг – це звична політика країн, що намагаються домінувати у сучасному світі. Використовуючи досвід Холодної війни, поєднаний із сучасними технологіями, Росія прагне відновити контроль над країнами, які колись входили до складу Російської імперії та СРСР. Закономірно, що така зовнішня політика впливає на політичне життя у низці країн, зокрема, на хід розвитку протестних рухів.

Певний «злам» зовнішньої політики Росії можна простежити у серпні 2008 р., коли для підтримки інсургентів Абхазії та Південної Осетії було введено війська у Грузію, а згодом визнано сепаратистські регіони в якості «держав». 12 серпня 2008 р. до Тбілісі прибули лідери європейських країн, а мешканці країни взяли участь у мітингу на підтримку територіальної цілісності Грузії. Серпень 2008 р. – це час перших масових антиросійських мітингів: у Брюсселі, Лондоні, Таллінні, Гельсінкі, Будапешті пройшли акції на підтримку Грузії. Лише у Мінську та Баку антиросійські акції було розігнано поліцією. Тим не менш, у Белграді, Ризі, Тирасполі відбулися антигрузинські акції [1].

Наприкінці 2016 р. новим приводом для проведення акцій проти російської політики стали події у Сирії. Очевидно, що розпочата Росією військова операція в Сирії має забезпечити розв'язання відразу декількох взаємопов'язаних завдань, які у свою чергу, сприятимуть досягненню головної стратегічної мети – утвердження Росії у статусі великої держави, одного зі світових центрів сили [2, с. 488]. До 22 грудня 2016 р. регулярна армія президента Б. Асада за підтримки російських військ взяла під контроль найбільше місто країни – Алеппо. Бої за місто призвели до його повного руйнування; кількість жертв серед мирного населення навіть не піддавалася обліку. Усе це призвело до нових антиросійських акцій у світі. На цей раз велика кількість протестувальників вийшла до російського консульства у Стамбулі. На

хвилі антиросійських настроїв було вбито російського посла у Туреччині. Акції пройшли у Кувейті, Франції, Німеччині, США тощо. Учасники вимагали виведення російських військ із Сирії та відставки Б. Асада. Посольство Росії у Києві також пікетували учасники антивоєнного мітингу. Навіть у відносно лояльному до РФ (але шіїтському) Ірані відбулися пікети російського диппредставництва. Втім, слід зазначити, що дії Росії у Сирії вписуються у той метанаратив нескінченного кола насильства і помсти, яке з 2011 р. спостерігається у країні.

У вітчизняному дискурсі (науковому та політичному) поширеною є думка, що антиросійські протести пов'язані з політикою цієї держави проти України. Частково це припущення є вірним (але не повністю, що буде доведено нижче). Ключовим моментом у розвитку українсько-російського конфлікту, на нашу думку, стала анексія Криму, після чого стало зрозуміло: добросусідські відносини між країнами малоімовірні, і не лише протягом каденції чинного російського президента. Ескалація ситуації на Донбасі лише підтвердила це припущення.

Закономірно, що одним з перших об'єктів, біля яких було проведено акції протесту, стало посольство Росії в Україні. Введення російських військ на півострів та організація референдуму стали причиною масштабних протестів біля дипломатичних представництв. Починаючи з березня 2014 р., біля російського посольства періодично проводяться акції під гаслами «Крим – це Україна». Після падіння на непідконтрольній території малайзійського «Боїнга» у липні 2014 р. до посольства принесли сотні паперових літаків, звинувачуючи Росію у підтримці інсургентів та злочинах проти мирного населення. Розслідування авіакатастрофи не завершено й досі. У березні 2017 р. Україною прокотилася нова хвиля протестів. Цього разу об'єктами стали банки з російським капіталом. Відділення «Сбербанку» часто блокувалися та оклеювалися листівками «Це – банк країни-агресора. Він буде закритий». Така реакція стала наслідком визнання документів, виданих у непідконтрольних районах Донецької та Луганської областей.

Серед центральноєвропейських країн, де антиросійські акції є звичним явищем, можна назвати Польщу. Так, акція «Польща – бастион Європи» у 2016 р. зібрала понад 50 тисяч учасників [3]. На нашу думку, наступного року, коли відзначатиметься сота річниця незалежності, слід очікувати більш масових заворушень, ніж раніше. У польській національній пам'яті глибоко вкорінені й польські повстання 1830, 1863 рр., а також «Диво на Віслі» 1920 р., коли Червону армію було відкинуто від Варшави.

Сьогодні можна впевнено стверджувати, що акції протесту проти політики Кремля поширилися по всьому світу – в усіх країнах, де є численною українська діаспора, а саме: Чехія, Німеччина, Франція, Іспанія, США, Канада. Протестна акція «Зупиніть війну Путіна в Україні» проходила навіть у колишніх радянських республіках, зокрема, Латвії (восени 2017 р. три країни Балтії висловили протест проти назви «колишні радянські республіки»). Оскільки країни Балтії вважають своє перебування у складі СРСР (1940-1941 та 1944-1991 рр.) окупацією, то й антиросійська риторика є прийнятною і навіть бажаною у тамтешньому суспільстві, за винятком невеликої частки «негромадян».

Безперечно, українське питання є важливим, але не єдиним фактором мобілізації антиросійських сил у світі. Влітку 2015 р. у Вірменії було підвищено ціни на електричну енергію. Враховуючи те, що енергокомпанія «Електричні мережі Вірменії» знаходиться у власності РФ, то протести набули антиросійського характеру. Політичний рух набув форм пікетів, блокувань автошляхів та зіткнень із поліцією у Єревані. Влітку 2017 р. у Білорусі відбулися акції протесту проти участі російських військ у навчаннях «Захід-2017», що, на думку білоруської опозиції, втягує країну до протистояння Росії та Заходу [4]. Посилюється й рух уніоністів у Молдові: прибічники прорумунського курсу активізувалися після перемоги проросійського кандидата І. Додона на президентських виборах. Учасники пікетування російського посольства у Кішиневу (червень 2017 р.) вимагали виведення військ із невизнаного Придністров'я [5].

Відзначимо, що антиросійські акції протесту організують за тією ж схемою, що й інші подібні рухи. Так, широко використовується Інтернет, зокрема, соціальні мережі. Вагому роль відіграють прямі онлайн-репортажі з місця подій та хештеги, що допомагають структурувати інформацію у соціальних мережах. Якщо за часів Арабської весни 2011 р. соціальні мережі були відносно новим інструментом мобілізації громадян, то зараз це невід'ємна частина будь-якого масового руху.

Втім, акції протесту проти політики Кремля відбуваються й у самій Росії. Ще у вересні 2014 р. було проведено Марш миру у Москві – проти участі російських громадян у війні на Донбасі [6]. Поодинокі пікети і мітинги трапляються і після того, втім, за умов авторитарного режиму висловлювати свою думку є небезпечним.

Проаналізовані факти можна підсумувати наступним чином. По-перше, антиросійські протести (як би прикро це не звучало для

вітчизняної політичної еліти) не тільки і не стільки пов'язані з політикою Росії стосовно України: часто причинами стають економічний тиск (Вірменія), історична пам'ять (Польща) або військова експансія (Сирія). По-друге, координація протестів часто надто слабка або повністю відсутня; діяльність учасників часто є стереотипною і неефективною; організаторам бракує креативу та нових ідей. По-третє, всередині самої Росії формується опозиційний рух, який, на нашу думку, активізується у 2018 р. напередодні президентських виборів (передусім це стосується О. Навального). Нарешті, говорячи про антиросійські протести, не слід забувати право вето Росії у Раді Безпеки ООН, що дозволяє Кремлю в основному не зважати на думку громадськості як всередині країни, так і за кордоном.

Література

1. Baltic leaders rally in Tbilisi [Electronic source] / Baltic Times: Access mode: <https://www.baltictimes.com/news/articles/21068>.

2. Шуляк С.В. Мотиви російського збройного втручання у громадянську війну в Сирії [Текст] / С.В. Шуляк // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 115. – С. 485-488.

3. Polska bastionem Europy [Źródło elektroniczne] / Gazeta Wyborcza. – Reżym dostępu: <http://wyborcza.pl/10,82983,20967269,polska-bastionem-europy-marsz-niepodleglosci-2016.html?disableRedirects=true>.

4. В Минске протестовали против учений Запад-2017 [Электронный ресурс] / Корреспондент. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/3884657-v-mynske-protestovaly-protyv-uchenyi-zapad-2017>.

5. Young unionists and veterans protest at Russian embassy: «Go home» [Electronic source] / Publica. – Access mode: http://en.publika.md/young-unionists-and-veterans-protest-at-russian-embassy-go-home_2637765.html.

6. У Москві проходить протест проти політики Росії щодо України та Сирії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/u_moskvi_prohodyt_protest_proty_polityky_rosii_shchodo_ukraini_ta_syrii__vi_deo_142970.html.